

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТТІ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Тамабаева М.К., академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды, Қазақстан
Абильдина С.К., академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды, Қазақстан

Қазіргі қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық өзгерістер білім беру жүйесіне жаңа талаптар қояды. Әсіресе, инклюзивті білім беру кеңістігінде педагогтардың инновациялық іс-әрекетке бейімділігі ерекше маңызға ие болып отыр. Инклюзивті білім беру – барлық балалардың білім алуға тең құқығын қамтамасыз ететін демократиялық қағидаларға негізделген үдеріс. Бұл жағдайда мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі тек дәстүрлі әдістерді қолданумен шектелмей, инновациялық педагогикалық қызметті тиімді ұйымдастыруды талап етеді.

Инновациялық іс-әрекетті дамыту – инклюзивті ортадағы білім алушылардың жеке қажеттіліктерін ескеріп, оқыту мен тәрбиелеудің жаңа формалары мен әдістерін енгізу арқылы жүзеге асады. Сондықтан да инклюзивті білім беруде инновациялық педагогикалық қызметті ұйымдастыру ерекшеліктерін қарастыру педагогика ғылымы үшін де, практикалық білім беру жүйесі үшін де өзекті мәселе болып табылады.

Инновациялық әдістер мен технологияларды енгізу, мұғалімдердің кәсіби дамуы, оқу ортасының қолжетімділігі, ата-аналар мен қоғамның қатысуы — бұл шарттар инклюзивті білім беруді тиімді жүзеге асыру үшін маңызды. Автор бұл салада инклюзивті білім беру тәжірибесін жетілдіру үшін қажетті педагогикалық стратегиялар мен инновациялық әдістер ұсынылады. Сонымен қатар, инклюзивті білім берудің негізгі принциптері мен мақсаттары, сондай-ақ білім беру процесінде әртүрлі қажеттіліктері бар оқушыларға қолдау көрсету механизмдері талданады.

Мемлекет басшысы Қ.Қ.Тоқаевтың 2021 жылғы 1 қыркүйектегі «Халық бірлігі және жүйелі реформалар - ел өркендеуінің берік негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауында «... Біздің біліміміз қолжетімді және инклюзивті болуы тиіс...» [1].

Республикамыздың басшысының жылдағы жолдауларында инклюзивті білім беру мәселесіне баса назар аударылып отырады, оның себебі тең қоғам құру.

Инклюзивті білім беру – бұл әртүрлі қажеттіліктері бар барлық балаларға тең мүмкіндік беру принципіне негізделген білім беру жүйесі. Инклюзивті білім берудің тиімділігі инновациялық іс-әрекеттің дамуына тікелей байланысты. Осы мақалада инклюзивті білім беруде инновациялық іс-әрекетті дамытудың педагогикалық шарттары қарастырылады. Инклюзивті білім беру жүйесінде жұмыс істейтін мұғалімдер мен педагогтардың біліктілігін арттыру – маңызды шарт. Мұғалімдер инклюзивті білім берудің принциптері мен әдіс-тәсілдерін меңгеруі, ерекше қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеу үшін қажетті дағдыларды игеруі тиіс [2].

Инклюзивті білім беру үшін оқу бағдарламаларының икемділігі мен бейімділігі маңызды. Оқу материалдары мен әдістемелерді әртүрлі қажеттіліктері бар балаларға арналған түрде бейімдеу – инновациялық іс-әрекетті дамытуға ықпал етеді. Бұл үшін мультимедиялық ресурстар, ойын элементтері және жобалық жұмыстарды қолдану тиімді.

Инклюзивті білім беру жүйесінде психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету – балалардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына ықпал етеді. Психологтар мен педагогтар арасындағы ынтымақтастық, балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, қолдау көрсету – инклюзивті білім берудің тиімділігін арттырады.

Ата-аналардың білім беру процесіне белсенді қатысуы – инклюзивті білім берудің маңызды аспектісі. Ата-аналармен тұрақты байланыс орнату, олардың пікірлері мен ұсыныстарын ескере отырып, білім беру процесін ұйымдастыру – балалардың оқу жетістіктерін арттыруға көмектеседі.

Заманауи технологиялар инклюзивті білім беруде ерекше рөл атқарады. Оқу процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) пайдалану, арнайы бағдарламалар мен қосымшаларды қолдану – оқушылардың оқу мотивациясын арттыруға және оқу материалын меңгеруді жеңілдетуге мүмкіндік береді [3].

Инклюзивті білім беру – бұл барлық балалардың, оның ішінде ерекше қажеттіліктері бар балалардың, бірлесіп білім алуын қамтамасыз ететін жүйе.

Инновациялық іс-әрекетті дамыту үшін педагогикалық шарттар бірнеше маңызды аспектілерді қамтиды:

Білім беру бағдарламалары: Мұғалімдер үшін инклюзивті білім беру бойынша арнайы курстар мен тренингтер ұйымдастыру. Инновациялық әдістер мен технологияларды енгізу үшін педагогикалық семинарлар өткізу.

Мектептердегі инфрақұрылымды (пандустар, лифтілер) өзгерту. Арнайы жабдықталған кабинеттер мен оқу құралдарын қамтамасыз ету.

Әр баланың жеке қажеттіліктеріне сәйкес оқу жоспарларын әзірлеу. Оқыту әдістері мен материалдарын әртүрлі деңгейдегі оқушыларға бейімдеу.

Ата-аналармен ынтымақтастық: Ата-аналарды оқу процесіне тарту, олардың пікірлері мен ұсыныстарын ескеру. Инклюзивті білім беруді қолдау үшін жергілікті ұйымдармен бірлесу жұмыс істеу.

Оқушылар мен мұғалімдер үшін психологиялық қолдау көрсету. Әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған топтық жұмыстар ұйымдастыру.

Оқытуды жеңілдету үшін заманауи технологиялар мен бағдарламаларды пайдалану. Оқушылардың өздігінен білім алуын ынталандыратын онлайн ресурстар.

Оқу процесінің тиімділігін бағалау үшін тұрақты мониторинг жүргізу. Жаңа әдістер мен тәсілдерді енгізу кезінде алынған нәтижелерге негізделген өзгерістер енгізу [4].

Жалпы білім беру жүйесін дамытуға қарамастан, кейбір арнайы білім беру мекемелерінің, мысалы, психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінің, әсіресе ауылдық және шалғай аудандарда айтарлықтай тапшылығы

байқалады, бұл ерекше қажеттіліктері бар балалардың сапалы әрі тиімді білім алуға қол жеткізуін қосымша қиындатады.

Республикамызда 2023-2029 жылдарға арналған мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамыту тұжырымдамасындағы сияқты елдің стратегиялық құжаттарында көрініс тапқан инклюзивті білім беру ортасын құру жөніндегі жұмыс әрі қарай белең алуға.

Инклюзивті білім беру – бұл барлық балаларға олардың физикалық, психологиялық, әлеуметтік, және мәдени ерекшеліктеріне қарамастан сапалы білім беру мүмкіндігін қамтамасыз етуді мақсат тұтатын білім беру жүйесі. Бұл бағыттағы педагогикалық жұмыстарда инклюзивті білім беруді дамытудың тиімділігі мен сапасы педагогтардың, мектептердің және қоғамдық ұйымдардың бірлескен әрекетін талап етеді. Осыған орай, инклюзивті білім беруде инновациялық іс-әрекетті дамыту үшін бірнеше педагогикалық шарттар қажет:

1. Педагогтердің кәсіби дайындығы мен біліктілігін арттыру;
2. Оқыту үдерісінде инновациялық технологияларды қолдану;
3. Жеке бағдарланған оқыту;
4. Қолайлы оқу ортасын қалыптастыру;
5. Қоғамдық қатысу және ынтымақтастық;
6. Педагогикалық инновациялар мен зерттеулер;
7. Жүйелі бағалау және кері байланыс.

Оқу үдерісінің тиімділігін бағалауға бағытталған әдістерді енгізу. Мұнда оқушылардың жетістіктері мен дамуы, сондай-ақ педагогтардың кәсіби даму деңгейі есепке алынуы қажет.

Осындай педагогикалық шарттар инклюзивті білім беруді дамыту үшін маңызды. Инновациялық іс-әрекеттер арқылы бұл шарттар тиімді жүзеге асырылып, инклюзивті білім беру жүйесі дамып, балалардың білім алу мүмкіндіктері артады.

Инклюзивті білім беру — бұл барлық балалардың, оның ішінде ерекше қажеттіліктері бар балалардың да, білім алуына тең мүмкіндік беру. Қазақстанда инклюзивті білім беруді дамыту үшін бірнеше педагогикалық шарттар қажет: Инклюзивті білім беру жүйесінде жұмыс істейтін мұғалімдердің арнайы даярлығы мен біліктілігін арттыру маңызды. Бұл үшін арнайы курстар, семинарлар және тренингтер ұйымдастырылуы тиіс. Инклюзивті білім беру бағдарламалары балалардың әртүрлі қажеттіліктеріне сәйкес бейімделуі керек. Бұл оқу жоспарларын, әдістемелерді және бағалау жүйелерін қамтиды. Ата-аналар мен отбасыларды инклюзивті білім беру процесіне тарту, олардың ақпараттандырылуы мен қолдау көрсетуі маңызды. Отбасылардың қатысуы балалардың білім алуына оң әсер етеді. Инклюзивті білім беру үшін педагогтар, психологтар, логопедтер және әлеуметтік қызметкерлерден тұратын көпсалалы команда құру қажет. Бұл команда балалардың қажеттіліктерін кешенді түрде бағалап, қажетті қолдау көрсетуі тиіс. Мектептердің физикалық инфрақұрылымы инклюзивті білім беруге сәйкес болуы керек. Бұл арнайы жабдықтар, қолжетімділік және қауіпсіздік шараларын қамтиды. Ерекше қажеттіліктері бар балаларға психологиялық қолдау көрсету үшін мектепте психологтар мен әлеуметтік қызметкерлердің болуы қажет. Инклюзивті білім берудің маңыздылығын түсіндіру үшін қоғамда ақпараттық науқандар өткізу, семинарлар мен тренингтер ұйымдастыру қажет. Инклюзивті білім беру бағдарламаларының тиімділігін бағалау және мониторинг жүргізу жүйесін енгізу. Бұл балалардың білім алу процесін үздіксіз жақсартуға мүмкіндік береді [5].

Инклюзивті білім беруде инновациялық іс-әрекетті дамыту педагогикалық шарттарды мұқият жоспарлауды және жүзеге асыруды талап етеді. Бұл процесс барлық қатысушылардың (мұғалімдер, оқушылар, ата-аналар) бірлескен күш-жігерін қажет етеді. Инклюзивті білім беру жүйесі арқылы әрбір бала өз әлеуетін толыққанды жүзеге асыра алады. Инклюзивті білім беруде инновациялық іс-әрекетті дамытудың педагогикалық шарттары – бұл білім беру жүйесінің тиімділігін арттыруға, ерекше қажеттіліктері бар балалардың әлеуметтенуіне және білім алуына қолайлы жағдай жасауға бағытталған. Педагогтардың біліктілігін арттыру, оқу бағдарламаларын бейімдеу, психологиялық қолдау, ата-аналармен ынтымақтастық және инновациялық технологияларды енгізу – инклюзивті білім берудің негізін құрайтын маңызды шарттар.

Инклюзивті білім беру жағдайында инновациялық педагогикалық қызметті ұйымдастыру – қазіргі білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі. Бұл үдеріс ең алдымен барлық оқушылардың, соның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың құқықтарын қорғауға, олардың білім алуға тең қолжетімділігін қамтамасыз етуге бағытталған.

Инновациялық педагогикалық қызметті ұйымдастырудың ерекшелігі – әрбір білім алушының жеке қабілеті мен мүмкіндігін ескере отырып, шығармашылық бағыттағы әдістерді қолдануында. Сонымен қатар, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін арттыру, үздіксіз білім жетілдіру, тәжірибе алмасу және командалық жұмыс – инклюзивті білім беру сапасын арттырудың негізгі алғышарттары болып табылады.

Осылайша, инклюзивті білім беру үдерісінде инновациялық педагогикалық қызметті тиімді ұйымдастыру – қоғамның әлеуметтік әділеттілік қағидаларын жүзеге асыруға, білім алушылардың тең мүмкіндіктерін қамтамасыз етуге және олардың әлеуетін толық ашуға ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Президентінің 2021 жылғы 1 қыркүйектегі «Халық бірлігі мен жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» Қазақстан халқына Жолдауы [Электрондық ресурс]. – Қолжетімділік тәртібі: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K2100002021> (қаралған күні: 29.08.2025).
2. Сабыржанова Г. Инклюзивті білім беру: теория және практика. – Алматы: Білім, 2018. – 240 б.
3. Досмұхамбетова А. Инклюзивті білім берудің педагогикалық негіздері // Педагогика және психология. – Алматы 2022. – №3. – Б. 45–52.
4. Бейсенова А. Инновациялық әдістер мен технологиялар инклюзивті білім беруде // Білім беру мәселелері. – 2020. – №2. – Б. 17–23.
5. Умбеталиева Ж. Инклюзивті білім беру: Қазақстандағы тәжірибе мен даму жолдары. – Алматы: Республикалық баспа, 2019. – 180 б.